Η ηθική της υπεροπλίας (Δημήτρης Καστριώτης)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 18 Ιανουαρίου, 2006

"*Γιατί οι αξίες προσδιορίζονται και από τα συμφέροντα, έτσι δεν είναι; Θέλουμε να βοηθηθούν οι φτωχοί του πλανήτη, όχι όμως να πάρουν εκείνοι τις επιδοτήσεις που εμείς προσδοκούμε από την Ε.Ε., ούτε πολλώ μάλλον να τους διαθέτουμε το 5% του ΑΕΠ της Ελλάδας (ούτε για τους δικούς μας φτωχούς δεν θέλουμε να το διαθέτουμε).*"

«Σκηνές φρίκης» στο Λονδίνο, έλεγαν οι τηλεοπτικές αναγγελίες –και οι εικόνες ήταν φρικιαστικές. Οχι περισσότερο, υποθέτει κανείς, από εκείνες στο Ιράκ ή την Παλαιστίνη. Μόνο που τις τελευταίες δεν τις βλέπουμε στην ίδια έκταση, ούτε με την ίδια ένταση.

Δεν είναι, όμως, μονάχα στην προβολή η διαφορά. Ακόμη και τις φορές που η φρίκη από τη Μέση Ανατολή φθάνει στις οθόνες μας, δεν είναι το ίδιο όπως το Λονδίνο, η Μαδρίτη ή η Νέα Υόρκη. Αυτών οι κάτοικοι βρίσκονται πιο κοντά σε μας. Ακόμη και όταν ό,τι ψηφίζουν ή ό,τι πιστεύουν μας είναι απεχθές, δεν παύουν να ζουν σε πολιτειακό και πολιτισμικό πλαίσιο ανάλογο με το δικό μας —κι αυτό δεν μας διαφεύγει. Οταν ο κόσμος τους αιματοκυλίζεται, μπορούμε να τοποθετήσουμε τους εαυτούς μας στη θέση τους. Με τους κατοίκους της Γάζας, όσο κι αν τους δίνουμε όλα τα δίκια, δεν έχουμε τις κοινές εμπειρίες που θα στήριζαν μια ανάλογη ταύτιση. Κι ύστερα είναι η ανησυχία. Ολοι αναρωτηθήκαμε «μήπως, αφού στο Λονδίνο, τότε ίσως και εδώ;». Το «μήπως, αφού στη Βασόρα, τότε και στην Αθήνα;» δεν θα είχε έννοια. Δεν υπάρχουν ανάλογες προϋποθέσεις για να στηρίξουν αίσθηση αναλογίας κινδύνου.

Ισως αυτά τα δύο, η διαφορά στην προβολή της φρίκης και οι κοινές συνιστώσες ζωής, να εξηγούν πως ακόμη και άνθρωποι, που δηλώνουν ευθέως «καλά να πάθουν», εξακολουθούν να αγωνιούν για τη Νέα Υόρκη ή το Λονδίνο αλλ’ όχι τόσο για τα πάθη των Ιρακινών. Αν μάλιστα ο κίνδυνος μας πλησίαζε, ποιός αμφιβάλλει ότι οι απόψεις μας για το δίκαιο θα υποχωρούσαν προ της ανάγκης να υπερασπισθούμε εαυτούς; Σε τέτοια περίσταση θα προείχε ο πολιτικός στόχος, η ανάγκη προάσπισης του κόσμου μας (ακόμη και αν είναι ένας κόσμος, στον οποίον υποτασσόμαστε λόγω αδυναμίας): και αν διατηρούσε κανείς τη ψυχραιμία να πει «έχουν τα δίκια τους που μας επιτίθενται», θα πρόσθετε «αλλά πρέπει να τους σφάξουμε για να γλιτώσουμε».

Η οργή της συντριπτικής πλειοψηφίας των Ελλήνων για την πολιτική του Μπους και

του Μπλερ οφείλεται, άλλωστε, ακριβώς στην αμφισβήτηση αυτού του «πρέπει». Ουδείς πίστεψε ότι ο Σαντάμ είχε όπλα μαζικής καταστροφής ή ότι ήταν δήθεν αναγκαίος ο πόλεμος για να προστατευθούν οι αξίες της Δύσης. Είδαμε τον πόλεμο ως μία μαζική δολοφονία χωρίς δικαιολογία –και πάντως χωρίς δικαιολογία σχετική με τα δικά μας συμφέροντα και αξίες.

Γιατί οι αξίες προσδιορίζονται και από τα συμφέροντα, έτσι δεν είναι; Θέλουμε να βοηθηθούν οι φτωχοί του πλανήτη, όχι όμως να πάρουν εκείνοι τις επιδοτήσεις που εμείς προσδοκούμε από την Ε.Ε., ούτε πολλώ μάλλον να τους διαθέτουμε το 5% του ΑΕΠ της Ελλάδας (ούτε για τους δικούς μας φτωχούς δεν θέλουμε να το διαθέτουμε). Οποιον αρνείται μια τέτοια κατανομή, δεν τον θεωρούμε ανάλγητο, ούτε άδικο. Αναλόγως, αν οι ισλαμικές επιθέσεις φθάσουν να ταράσσουν τον ρυθμό ζωής μας, τότε το συμφέρον θα επαναπροσδιορίσει τις «αξίες –και η πλειοψηφία θα εγκρίνει την αναγκαία άμυνα. Οσο για το τί θα λογισθεί «άμυνα» και δη «αναγκαία», αυτό θα κριθεί ανάλογα με τις δυνατότητές μας, όπως κρίθηκε κάποτε «αναγκαίος» ο πυρηνικός αφανισμός στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι.

Κάπως έτσι ορίζονται τα πράγματα και έχει δίκιο ο «απλός» κόσμος που ενστικτωδώς αρνείται να διακρίνει την επίθεση στο Λονδίνο από εκείνες στο Ιράκ με ηθικά κριτήρια. Αυτοί που σκοτώνουν εκατοντάδες αμάχους βομβαρδίζοντας από τα 16 ή τα 200 μίλια δεν είναι λιγότερο φονιάδες από εκείνους που σκοτώνουν με πιο πρωτόγονες βόμβες, συχνά αυτοθυσιαζόμενοι. Η ηθική διάκριση δεν βρίσκει στήριξη ούτε στο αποτέλεσμα (άμαχοι τα θύματα εκατέρωθεν), ούτε στην πράξη, μιά που δεν βλέπει κανείς γιατί η δυτική επιθετικότητα είναι ηθικότερη από εκείνην του Μπιν Λάντεν. Απλώς ο Μπους και ο Μπλερ βαφτίζουν ηθική τη «διαδικαστική» άνεση που τους παρέχει η συντριπτική τους υπεροπλία. Μπορούν να απευθύνουν τελεσίγραφα κατά το δοκούν και μετά να ισοπεδώνουν. Οι άλλοι δεν μπορούν. Απαντούν όπως δύνανται – όπως βλέπουμε. Υποθέτει κανείς ότι, αν μπορέσουν και αυτοί να απευθύνουν τελεσίγραφα, θα το πράξουν. Φαντάζομαι όμως πως, αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, πάλι κάτι θα έβρισκαν οι Μπους και Μπλερ (ίσως και εμείς οι ίδιοι πλέον) για να τους χαρακτηρίσουν στυγνούς και εγκληματίες.

(Πηγή: 'ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ' 17-7-2005)